

Якименко П.П., здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Кожевнікова В.О., д.ю.н., доцент

ПРИНЦИП ТІСНОГО ЗВ'ЯЗКУ В ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Використання принципу найбільш тісного зв'язку передбачає застосування до приватного правовідношення з іноземним елементом права тієї держави, з якою воно має найтісніші зв'язки. Суть найбільш тісного зв'язку полягає у використанні абстрактного критерію, інтерпретація якого може відрізнятися залежно від підходу. У пошуку об'єктивних критеріїв для визначення застосовного права використовуються концепції, визначені у доктрині Ф. Савіньї, яка є вихідним пунктом для розробки гнучкої колізійної правової концепції. Відповідно до цієї доктрини, визначення застосовного права полягає у визначенні тієї правової системи, до якої відношення належить за своєю природою.

При дослідженні історії розвитку принципу найбільш тісного зв'язку варто зазначити, що він обумовлений специфікою міжнародних приватних правовідносин, які потребують урегулювання. Існує об'єктивна потреба у визначенні тієї правової системи, яка має найбільш тісний зв'язок з правовідношенням. При цьому можливість застосування іноземного права не виключена, але вибір застосовуваного права має бути об'єктивним і здійснюватися відповідно до встановленого порядку та критеріїв, визначених національною системою.

Від самого початку закон найбільш тісного зв'язку як формула прикріплення склався в англо-американській доктрині та практиці. Згодом в англійській доктрині були сформовані дві теорії, в яких знаходить свій вияв принцип найбільш тісного зв'язку, це теорія наміру і теорія локалізації. Відповідно до теорії наміру, правом найбільш пов'язаним із договором, є право, застосування якого входило до наміру сторін. Сутність теорії локалізації полягає у тому, що правом, найбільш тісно пов'язаним із договором, є право, з яким максимально пов'язані всі основні елементи договору.

Тенденція до застосування «гнучкої» колізійної норми, що відсилає до права держави, з якою правовідношення найбільш тісно пов'язане, вивела її розуміння за межі звичайної формули прикріплення. На сьогодні найбільш тісний зв'язок набув значення як один з основних спеціальних колізійних принципів міжнародного приватного права поряд із автономією волі. «Закон найбільш тісного зв'язку стає головною,

пріоритетною колізійною прив'язкою стосовно договірних зобов'язань після автономії волі».

У науковій літературі висловлювалася точка зору, обґрунтованість якої необхідно підкреслити. Згідно із цією думкою, принцип найбільш тісного зв'язку є загальними принципом міжнародного приватного права, що визначає основоположні засади у правовому регулюванні міжнародних приватноправових відносинах. Зазначений принцип стоїть над колізійними і матеріально-правовими методами правового регулювання таких відносин, що висвітлюють тільки окремі аспекти правового регулювання у цій сфері. Водночас колізійний і матеріально-правовий методи є спеціальними принципами міжнародного приватного права, застосування яких обумовлене дією принципу найбільш тісного зв'язку.

Положення Римської конвенції 1980 р. тлумачили найбільш тісний зв'язок відповідно до концепції «характерного виконання». У документі закріплено максимально гнучке розуміння цього колізійного принципу. Згідно з Конвенцією, якщо з обставин справи в цілому вбачається, що договір має найбільш тісний зв'язок з країною іншою, ніж вищезазначені правила, то ці правила не застосовуються. У 2008 р. Регламент ЄС Рим I увібрав у себе положення Римської конвенції. Зазначений Регламент передбачає застосування закону найбільш тісного зв'язку як субсидіарну прив'язку другого ступеня. Як генеральна колізійна прив'язка застосовується автономія волі. За умови відсутності реалізації автономії волі, а саме вибору права, застосовується закон країни звичайного місця проживання сторони, яка повинна здійснювати виконання, що є вирішальним для змісту договору.

Також ст. 4 Регламенту містить критерії вибору застосовного права для окремих видів договорів. Згідно із зазначеною статтею до договорів купівлі-продажу товарів застосовується право країни звичайного місця проживання продавця; до договору про надання послуг – право країни звичайного місця проживання постачальника послуг; до договору, предметом якого є речове право на нерухоме майно або оренду нерухомого майна – право місцезнаходження нерухомого майна; до договору комерційної концесії – право країни звичайного місця проживання правоволодільця; до договорів про збут продукції – право країни звичайного місця проживання сторони, яка здійснює збут; до договорів купівлі-продажу товарів з аукціону – право країни, де мала місце купівля-продаж з аукціону, якщо таке місце може бути визначено.

Протягом 1980–х рр. принцип найбільш тісного зв'язку знайшов своє відображення і на рівні універсальних міжнародних договорів. У низці конвенцій було розроблено різні види критеріїв для визначення права, що підлягає застосуванню на підставі зазначеного принципу. Так, Віденська конвенція про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р. у ст. 10 закріпила, що, якщо сторона має більш ніж одне комерційне

підприємство, її комерційним підприємством вважається те, яке має найбільш тісний зв'язок із договором та його виконанням. Згідно зі ст. 8 Гаазької конвенції 1986 р., найбільш тісний зв'язок визначається через ділові відносини між сторонами. Стаття 3 Конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг при з'ясуванні тісного зв'язку виходить з обставин, що відомі сторонам або передбачалися ними в той чи інший момент до укладення або під час укладення договору.

Концепцію, закріплену в Римській конвенції 1980 р., було сприйнято багатьма національними кодифікаціями. Федеральний закон Швейцарії «Про міжнародне приватне право» 1987 р., зокрема, є прикладом саме такого сприйняття. Цей закон закріпив як базовий критерій визначення тісного зв'язку належність до права держави, в якій сторона, на яку покладено обов'язок здійснити подання, визначальне для суті зобов'язання, має звичайне місце перебування. У подальшому закон закріплює критерії визначення тісного зв'язку для окремих видів договорів: у договорах поруки, підряду та інших договорах про надання послуг – подання особи, що надає послуги; у договорах про відчуження майна – подання відчужувача і т.д. На таких саме позиціях створення розвиненої системи критеріїв визначення сутності тісного зв'язку побудовано й закон України «Про міжнародне приватне право» 2005 р. Відповідно до ч. 2 ст. 32 Закону, у разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочином. Далі у ст. 44 український законодавець закріпив запозичену з Римської конвенції концепцію «характерного виконання».

Згідно із положеннями цієї статі, у разі відсутності згоди сторін договору про вибір права, що підлягає застосуванню до цього договору, застосовується право відповідно до частин 2 і 3 ст. 32 цього Закону, при цьому стороною, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту договору, є: продавець – за договором купівлі-продажу; дарувальник – за договором дарування; одержувач ренти – за договором ренти; перевізник – за договором перевезення; підрядник – за договором підряду; страховик – за договором страхування і т.д. відповідно до виду договору.

У більш ранніх кодифікаціях, що містили закріплення тісного зв'язку, він застосовувався як принцип без закріплення у законі критеріїв його визначення. Зокрема, до таких належать Цивільний кодекс Португалії 1966 р. і Федеральний закон Австрії «Про міжнародне право» 1978 р. Разом із тим прийняття Римської конвенції позбавило країни – члени ЄС необхідності приймати національні норми щодо створення системи критеріїв визначення тісного зв'язку. Одним із шляхів сприйняття підходу Римської конвенції стало відсилання до її норм, як це було зроблено в Італії, що демонструє повну згоду країни з критеріями, запропонованими цим міжнародним договором.

Підкреслюючи зазначене, важливо відзначити необхідність і актуальність самої концепції найбільш тісного зв'язку в сучасному світі. Її широке застосування і вплив на позитивне регулювання міжнародних приватних відносин є результатом об'єктивних глобальних процесів, зокрема інтернаціоналізації міждержавних соціально-економічних зв'язків і глобалізації. Концепція найбільш тісного зв'язку зокрема має велике значення в сфері укладення договорів, хоча гнучкий підхід до цього принципу може бути корисним для визначення найбільш відповідного правового порядку в різних сферах міжнародного приватного права. Ця концепція є одним із найбільш ефективних способів вирішення складних проблем, таких як «мобільний конфлікт» [1, с. 64].

Література

1. Гармацький Е. Проблема мобільного конфлікту у міжнародному приватному праві. 2011. С. 62–64.
2. Законодавство України з міжнародного приватного права: Джерела запозичення. Теоретико – методологічні підходи до розуміння приватного права в сучасних умовах URL: [irbis – nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe?](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe)
3. Ерпилева Н.Ю. Колізійні норми у міжнародному приватному праві України. *Держава та Право*, 2007. № 7 С. 84–91.

УДК 347.63(043.2)

Yarosh M.V., applicant
for the first (bachelor's) level of higher education,
National Aviation University, Kyiv, Ukraine
Scientific advisor: Filinovych V.V., PhD in Law, associate professor

ACTUAL PROBLEMS OF THE CIVIL PROCESS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The topicality of the topic is extremely important in the context of current events in Ukraine. Martial law creates unique challenges for the judiciary and civil society that require special attention. International standards and legislation provide special rules for judicial proceedings in wartime conditions. This applies, in particular, to the protection of human rights, access to justice, settlement of disputed issues in crisis conditions, etc.

Courts on the territory of Ukraine, which is under government control, continue to work even under martial law. This happens in accordance with the Law of Ukraine «On the Legal Regime of Martial Law», which in Article 10 states that during the period of martial law, the powers of the courts cannot be suspended [1].

According to Article 12-2 of this Law, courts act within their powers, in accordance with the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine. Martial